

369. Duurzaamheidsverslaggeving: van lappendeken naar een geüniformeerd stelsel

PROF. MR. J.B.S. HIJINK, MR. S. RIETVELD EN MR. DR.S. L. IN 'T VELD¹

Decennialang zijn verslaggevingsvoorschriften voornamelijk gericht geweest op het verstrekken van informatie over – met name – de *financiële* prestaties van de verslaggevende entiteit. De afgelopen jaren is echter de aandacht voor en het belang van verslaggeving over – ook – de niet-financiële aspecten van ondernemen fors toegenomen. Tegelijkertijd ontbreekt het tot op heden aan een geüniformeerd stelsel van voorschriften met betrekking tot duurzaamheidsverslaggeving. Het geheel aan voorschriften en initiatieven op dat terrein laten zich nu op zijn best omschrijven als een lappendeken. In deze bijdrage staan auteurs stil bij de ontwikkelingen op het terrein van (wet- en regelgeving omtrent) duurzaamheidsverslaggeving.

1. Inleiding

Van oudsher waren verslaggevingsvoorschriften er met name op gericht gebruikers van (financiële) verslaggeving te voorzien van – gelijkwaardige en vergelijkbare – informatie ten behoeve van het maken van investerings- of andersoortige economische beslissingen. Illustratief is dat in het zogenoemde *Conceptual Framework for Financial Reporting*² ('Conceptual Framework') – het raamwerk dat evenals de *International Financial Reporting Standards* ('IFRS') ontwikkeld is door de *International Accounting Standards Board* ('IASB') – is opgenomen dat:

'[t]he objective of general purpose financial reporting is to provide financial information about the reporting entity that is useful to existing and potential investors, lenders and other creditors in making decisions about providing resources to the entity. Those decisions involve buying, selling or holding equity and debt instruments, and providing or settling loans and other forms of credit.'³

Het voorgaande wordt bovendien verderop in het Conceptual Framework nog eens benadrukt:

'General purpose financial reports provide information about the financial position of a reporting entity, which is information about the entity's economic resources and the claims against the reporting entity. Financial reports also provide information about the effects of transactions and other events that change a reporting entity's economic resources and claims.'⁴

De afgelopen jaren lijkt de focus van verslaggevingsvoorschriften zich echter te verbreden van het doen van verslag over – met name – de *financiële* prestaties van de verslaggevende entiteit naar – ook – de niet-financiële aspecten van ondernemen. Deze wijze van verslaggeving duiden wij, bij gebrek aan een meer geschikte en alomvattende definitie, aan als duurzaamheidsverslaggeving. Een geüniformeerd normenstelsel voor duurzaamheidsverslaggeving ontbreekt tot op heden. In tegenstelling tot de voorschriften met betrekking tot financiële verslaggeving – voor beursvennootschappen vormen de IFRS, zoals goedgekeurd door de Europese Commissie ('EU-IFRS'), een geharmoniseerd geheel van regels – zijn de voorschriften omtrent duurzaamheidsverslaggeving nog volop in ontwikkeling.

In deze bijdrage staan wij stil bij, en geven wij een overzicht van, het huidige kader van wet- en regelgeving en de bestaande initiatieven op het gebied van duurzaamheidsverslaggeving. Daartoe zullen wij allereerst stilstaan bij (de totstandkoming van) het huidige wet- en regelgevend kader met betrekking tot (financiële) verslaggeving (par. 2). Daarbij richten wij ons in het bijzonder op enkele specifieke verplichtingen met betrekking tot duurzaamheidsverslaggeving die thans al gelden voor beursvennootschappen en financiële ondernemingen (par. 3). Vervolgens staan wij stil bij enkele vermeldenswaardige initiatieven op het terrein

1 Dit artikel vormt een bewerking van J.B.S. Hijink & L. in 't Veld, 'Sustainability Reporting', in: F.E.J. Beekhoven van den Boezem, C.J.H. Jansen & B.A. Schuijling (red.), *Sustainability and Financial Markets*, Deventer: Kluwer 2019.

2 *Conceptual Framework for Financial Reporting*, beschikbaar via www.iasplus.com. Het herziene Conceptual Framework zal van toepassing zijn op (jaar)verslaggeving die betrekking heeft op boekjaren die beginnen op of vanaf 1 januari 2020. Het herziene Conceptual Framework is te raadplegen via www.iasplus.com/en/news/2018/03/cf.

3 *Conceptual Framework*, OB 2.

4 *Conceptual Framework*, OB 12 e.v.

van duurzaamheidsverslaggeving (par. 4). Wij besluiten deze bijdrage met een beschrijving van enkele recente en komende ontwikkelingen (par. 5 en par. 6).

2. Totstandkoming van het huidige wet- en regelgevend kader omtrent (financiële) verslaggeving

De Vierde en Zevende Richtlijn vennootschapsrecht⁵ – uiteindelijk in 2013 vervangen door de Richtlijn jaarrekeningen⁶ – hebben in de tweede helft van de vorige eeuw geleid tot enige mate van harmonisatie van de voorschriften voor jaarrekeningen van ondernemingen met zetel binnen, toen nog, de Europese Economische Gemeenschap ('EEG'). Implementatie van die voorschriften vond in Nederland plaats in (voornamelijk) Titel 9 van Boek 2 BW. Verdergaande harmonisering van de voorschriften met betrekking tot de verslaggeving van – specifiek – beursvennootschappen is bewerkstelligd door de inwerkingtreding van de IAS-Verordening in 2002.⁷ De IAS-Verordening bevat een goedkeuringsmechanisme waarmee de Europese Commissie internationale standaarden van jaarrekeningen – bestaande uit de door de IASB vastgestelde IFRS – op beursvennootschappen van toepassing kan verklaren. Beursvennootschappen die onder het recht van een lidstaat van de Europese Unie ('EU') vallen, zijn als gevolg van de IAS-Verordening verplicht EU-IFRS toe te passen bij het opstellen van jaarrekeningen over boekjaren vanaf 2005.⁸ Met de IAS-Verordening is aldus beoogd te komen tot een algemeen geaccepteerd normenstelsel voor verslaggeving, wat zou moeten leiden tot een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid van de financiële verslaggeving van beursvennootschappen binnen de EU.⁹

Voorgaande ontwikkelingen in het kader van de wet- en regelgeving omtrent verslaggeving voor (beurs)vennootschappen hebben met elkaar gemeen dat deze met name waren gericht op het – op vergelijkbare en gelijkwaardige wijze – doen van verslag van de financiële positie en prestaties van de verslaggevende onderneming.¹⁰ Desalniettemin is de afgelopen jaren in toenemende mate aandacht voor verslaggeving over – ook – de niet-financiële aspecten en risico's waarmee de verslaggevende onderneming wordt geconfronteerd. Zo is door de Europese wetgever in de considerans van de zogenoemde Moderniseringsrichtlijn¹¹ van 2003 onder andere overwogen:

'Het jaarverslag en het geconsolideerde jaarverslag zijn belangrijke onderdelen van de financiële verslaggeving. (...) De opgenomen informatie mag niet beperkt blijven tot de financiële aspecten van het bedrijf van de vennootschap. Verwacht wordt dat dit, waar het passend wordt geacht, zal leiden tot een analyse van de ecologische en de sociale aspecten die nodig zijn voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten en de positie van de vennootschap.'¹²

Diezelfde Moderniseringsrichtlijn bevat dan ook de verplichting voor ondernemingen van bepaalde omvang om in het bestuursverslag, in de mate waarin zulks noodzakelijk wordt geacht voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten en de positie van de verslaggevende onderneming, aandacht te laten besteden aan de niet-financiële aspecten van de onderneming, waaronder die met betrekking tot milieu- en personeelskwesties.¹³ De Nederlandse wetgever heeft deze verplichting in Nederlandse wetgeving geïmplementeerd door art. 2:391 lid 1 BW dienovereenkomstig aan te vullen, waarbij ondernemingen

5 Vierde Richtlijn 78/660/EEG van de Raad van 25 juli 1978 op de grondslag van art. 54, lid 3, sub g, van het Verdrag betreffende de jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen (*PbEG* 1978, L 222) en Zevende Richtlijn 83/349/EEG van de Raad van 13 juni 1983 op de grondslag van art. 54, lid 3, sub g van het Verdrag betreffende de geconsolideerde jaarrekening (*PbEG* 1983, L 193).

6 Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en van de Raad van 26 juni 2013 betreffende de jaarlijkse financiële overzichten, geconsolideerde financiële overzichten en aanverwante verslagen van bepaalde ondernemingsvormen, tot wijziging van Richtlijn 2006/43/EG van het Europees Parlement en de Raad en tot intrekking van Richtlijnen 78/660/EEG en 83/349/EEG van de Raad (*PbEU* 2013, L 182).

7 Verordening (EG) nr. 1606/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 19 juli 2002 betreffende de toepassing van internationale standaarden voor jaarrekeningen (*PbEG* 2002, L 243).

8 Oorspronkelijk in Verordening (EG) nr. 1725/2003 van de Commissie van 29 september 2003 tot goedkeuring van bepaalde standaarden voor jaarrekeningen overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1606/2002 van het Europees Parlement en de Raad (*PbEG* 2003, L 261). Deze verordening is nadien vele malen gewijzigd en in 2008 vervangen door Verordening (EG) nr. 1126/2008 van de Commissie van 3 november 2008 tot goedkeuring van bepaalde internationale standaarden voor jaarrekeningen overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1606/2002 van het Europees Parlement en de Raad (*PbEU* 2008, L 320). Deze verordening is inmiddels ook weer diverse malen gewijzigd, met het oog op aanvulling van nieuwe EU-IFRS.

9 Art. 1 IAS-Verordening. Zie voorts J.B.S. Hijink, 'Naar een Europees jaarrekeningenrecht', *Ondernemingsrecht* 2012/28.

10 Vgl. de overwegingen in de considerans van de Vierde en Zevende Richtlijn en specifiek die onder randnummer 9 van de IAS-Verordening: 'Om te worden goedgekeurd voor toepassing in de Gemeenschap moet een internationale standaard voor jaarrekeningen in de eerste plaats beantwoorden aan de basisvereisten van de hierboven genoemde richtlijnen van de Raad, wat inhoudt dat de toepassing van de standaard een getrouw beeld van de financiële positie en het resultaat van een onderneming moet opleveren (...).'

11 Richtlijn 2003/51/EG van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2003 tot wijziging van de Richtlijnen 78/660/EEG, 83/349/EEG, 86/635/EEG en 91/674/EEG van de Raad betreffende de jaarrekening en de geconsolideerde jaarrekening van bepaalde vennootschapsvormen, banken en andere financiële instellingen, en verzekeringsondernemingen (*PbEG* 2003, L 178).

12 Zie onder randnummer 9 van de Moderniseringsrichtlijn. Zie voorts de Aanbeveling van de Commissie van 30 mei 2001 betreffende de verantwoording, waardering en vermelding van milieuaangelegenheden in de jaarrekeningen en jaarverslagen van ondernemingen (*PbEU* 2001, L 156/33).

13 Wet uitvoering IAS-verordening, IAS-39-richtlijn en moderniseringsrichtlijn, *Stb.* 2005, 377. Kleine en middelgrote rechtspersonen zijn uitgezonderd, zie art. 2:396 lid 7 BW en art. 2:397 lid 7 BW. De algemene vergadering kan afstand doen van deze vrijstellingen, art. 2:398 lid 2 BW. Zie over deze wet T.E. Lambooi, 'Aspecten maatschappelijk verantwoord ondernemen in jaarverslag. Transparantie over MVO op Europees niveau', *Ondernemingsrecht* 2006/31 (hierna: Lambooi 2006) en T.E. Lambooi, *Corporate Social Responsibility. legal and semi-legal frameworks supporting CSR* (Instituut voor Ondernemingsrecht, nr. 77) (*diss. Leiden*), Deventer: Kluwer 2010 (hierna: Lambooi 2010), hoofdstuk 4.

die niet voldoen aan het grote jaarrekeningregime van die verplichting zijn vrijgesteld.¹⁴

De afgelopen jaren lijkt de focus van verslaggevingsvoorschriften zich echter te verbreden van het doen van verslag over – met name – de financiële prestaties van de verslaggevende entiteit naar – ook – de niet-financiële aspecten van ondernemen

De verplichtingen op het gebied van verslaggeving over dergelijke niet-financiële aspecten van ondernemen zijn door de Europese wetgever in 2014 uitgebreid met de Richtlijn niet-financiële informatie¹⁵, waarmee is beoogd ‘verandering teweeg te brengen op weg naar een duurzame wereldeconomie door winstgevendheid op de lange termijn te combineren met maatschappelijke rechtvaardigheid en milieubescherming.’¹⁶ Op basis van de Richtlijn niet-financiële informatie zijn zogenoemde grote organisaties van openbaar belang (‘OOB’s’) verplicht om een afzonderlijke niet-financiële verklaring in hun bestuursverslag over boekjaren vanaf 2017 op te nemen.¹⁷ De niet-financiële verklaring dient, in de mate waarin dit noodzakelijk is voor een goed begrip van de ontwikkeling, de resultaten, de positie van de OOB en de effecten van de door de OOB ondernomen activiteiten, een beschrijving te bevatten van het bedrijfsmodel en het beleid en de voornaamste risico’s van de activiteiten met betrekking tot sociale, milieu- en personeelsaangelegenheden, eerbiediging van mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping.¹⁸ De Europese Commissie heeft niet-bindende richtsnoeren¹⁹ (‘EU-richtsnoeren’) gepubliceerd met het oog op het verbeteren van de relevantie, het nut en de onderlinge vergelijkbaarheid van de door de grote OOB’s opgestelde niet-financiële verklaringen.

Bovendien worden (beurs)vennootschappen de afgelopen jaren door de AFM aangemoedigd om verslag te doen over niet-financiële aspecten in de vorm van geïntegreerde verslaggeving (*integrated reporting*).²⁰ Daarmee wordt bedoeld dat ondernemingen relevante financiële en niet-financiële informatie in een geïntegreerd verslag presenteren om beleggers en andere belanghebbenden in staat te stellen deze informatie bij hun (investerings)beslissingen te kunnen gebruiken.²¹ Uit onderzoek van de AFM blijkt dat de kwaliteit van de niet-financiële verklaringen en de geïntegreerde verslaggeving van de door de AFM onderzochte ondernemingen – dat waren de ondernemingen waarvan de financiële verslaggeving op grond van de Wet toezicht financiële verslaggeving onder toezicht van de AFM stond en die binnen het toepassingsbereik van het Besluit niet-financiële informatie vielen²² – kan worden verbeterd.²³ Volgens de AFM kan de informatieverschaffing relevanter, beter vergelijkbaar en evenwichtiger.²⁴ Bovendien valt op dat de AFM ondernemingen oproept aandacht te besteden aan de – niet bindende – aanbevelingen van de *Task Force on Climate-related Financial Disclosures*²⁵ (‘TCFD-aanbevelingen’) en om op een meer evenwichtige wijze te rapporteren over de *Sustainable Development Goals*²⁶ (‘SDG’s’) van de Verenigde Naties.²⁷

3. Specifieke duurzaamheidsverslaggevingsverplichtingen voor beursvennootschappen en financiële instellingen

3.1 Beursvennootschappen

In aanvulling op de reguliere duurzaamheidsverslaggevingsvoorschriften die voortvloeien uit Titel 9 van Boek 2 BW en het Besluit niet-financiële informatie, volgt uit de Nederlandse Corporate Governance Code (‘Code’) dat het bestuur van de beursvennootschap een toelichting moet geven op zijn visie op (de strategie ter realisatie van) de langetermijnwaardecreatie van de met de beursvennootschap verbonden onderneming en de wijze waarop het afge-

14 Art. 2:397 lid 8 BW. Zie o.a. Lambooy (2006) en Lambooy (2010).

15 Richtlijn 2014/95/EU van het Europees Parlement en de Raad van 22 oktober 2014 tot wijziging van Richtlijn 2013/34/EU met betrekking tot de bekendmaking van niet-financiële informatie en informatie inzake diversiteit door bepaalde grote ondernemingen en groepen (*PbEU* 2014, L 330/1).

16 Zie onder randnummer 3 in de considerans van de Richtlijn niet-financiële informatie.

17 Art. 1 lid 1 en 3 Richtlijn niet-financiële informatie, waarmee art. 19bis en 29bis in de Richtlijn jaarrekeningen zijn ingevoerd.

18 Art. 2 en 3 Besluit bekendmaking niet-financiële informatie (‘Besluit niet-financiële informatie’). De Richtlijn niet-financiële informatie is in Nederland (onder meer) geïmplementeerd in art. 2:391 lid 5 BW en in het Besluit niet-financiële informatie. Zie o.a. L. Vytöpil, ‘Implementatie van de richtlijn niet-financiële informatie in Nederland’, *Ondernemingsrecht* 2016/119.

19 Mededeling van de Commissie betreffende Richtsnoeren inzake niet-financiële rapportage (methodologie voor het rapporteren van niet-financiële informatie) (*PbEU* 2017, C 215).

20 Zie o.a. de rapporten ‘In Balans 2013’ en ‘In Balans 2016’ van de AFM, beschikbaar via www.afm.nl.

21 Zie p. 8 van het rapport ‘In Balans 2018’ van de AFM (‘In Balans 2018’), beschikbaar via www.afm.nl.

22 In Balans 2018, p. 19.

23 In Balans 2018, p. 4-6. Zie ook het onderzoek dat non-profit milieuoorganisaties de Climate Disclosure Standards Board (‘CDSB’) en het Carbon Disclosure Project (‘CDP’) hebben verricht naar de mate waarin de verslaggeving van 80 van de grootste beursvennootschappen van Europa voldoet aan de Richtlijn niet-financiële informatie, waaruit volgt dat weinig bestuursverslagen voldoen aan de daaraan te stellen eisen. Het rapport met resultaten van het onderzoek is beschikbaar via www.cdsb.net.

24 In Balans 2018, p. 14-15.

25 De TCFD-aanbevelingen zijn beschikbaar via www.fsb-tcfid.org.

26 De SDG’s zijn beschikbaar via www.sustainabledevelopment.un.org/sdgs.

27 In Balans 2018, p. 16-17.

lopen boekjaar daaraan is bijgedragen.²⁸ Daarbij dient het bestuur in ieder geval aandacht te besteden aan de voor de beursvennootschap en de met haar verbonden onderneming relevante aspecten van ondernemen, waaronder milieu-, sociale- en personeelsaangelegenheden, de keten waarin de onderneming opereert, de eerbiediging van mensenrechten en de bestrijding van corruptie en omkoping.²⁹

3.2 Banken

Ook banken dienen te voldoen aan de hierboven als regulier aangeduide duurzaamheidsverslaggevingsvoorschriften voor zover zij binnen het toepassingsbereik van Titel 9 van Boek 2 BW en het Besluit niet-financiële informatie vallen.³⁰ In aanvulling daarop zullen banken die zijn aangesloten bij de *United Nations Environment Programme – Finance Initiative* ('UNEP FI') in de toekomst verantwoording moeten afleggen over de voortgang van de implementatie van de in november 2018 ter consultatie voorgelegde *Principles for Responsible Banking*³¹ en de wijze waarop zij bijdragen aan de daarin vervatte maatschappelijke doelstellingen.³² Bovendien richt de UNEP FI zich op dit moment op de implementatie van de TCFD-aanbevelingen door banken.³³

Daarnaast zien we een ontwikkeling waarbij bepaalde sectoren zogenoemde Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen-convenanten ('IMVO-convenanten') sluiten met onder meer de overheid en maatschappelijke organisaties, waarin partijen zich op vrijwillige basis verplichten om bepaalde problemen aan te pakken die ondernemingen op individuele basis niet (volledig) hadden kunnen aanpakken.³⁴ Zo is voor de bancaire sector op 7 december 2016 een IMVO-convenant in werking getreden.³⁵ Door middel van het IMVO-convenant verplichten de betrokken banken zich om de mensenrechten te eerbiedigen. Het IMVO-convenant bevat enkele transparantie- en

rapporteringsverplichtingen. De bij het IMVO-convenant betrokken banken verplichten zich in overeenstemming met de *UN Guiding Principles Reporting Framework* of een daarmee vergelijkbaar raamwerk verslag te doen van hun activiteiten.

3.3 Verzekeraars

In 2012 zijn door het UNEP FI de *Principles for Sustainable Insurance* ('PSI') voor verzekeraars gepubliceerd.³⁶ Deze PSI vormen een kader ten behoeve van 'het identificeren, beoordelen, beheren en bewaken van risico's en kansen in verband met milieu-, sociale en governance kwesties'.³⁷ Hoewel de PSI geen specifieke vereisten met betrekking tot duurzaamheidsverslaggeving bevatten, volgt uit beginsel 4 dat verzekeraars wel verslag moeten doen van de voortgang van de implementatie van de in de PSI opgenomen beginselen.

Bovendien worden (beurs)vennootschappen de afgelopen jaren door de AFM aangemoedigd om verslag te doen over niet-financiële aspecten in de vorm van geïntegreerde verslaggeving (integrated reporting)

Daarnaast dienen verzekeraars sinds 2012 te handelen volgens de Code Duurzaam Beleggen van het Verbond van Verzekeraars. Daaruit volgt de verplichting voor verzekeraars om de *United Nations Principles for Responsible Investments* na te leven en daarvan verslag te doen op basis van het 'pas toe of leg uit'-principe. Op 5 juli 2018 is daarvoor alle leden van het Verbond van Verzekeraars het IMVO-convenant voor de verzekeringssector bijgekomen. Verzekeraars moeten op basis van het IMVO-convenant verslag doen van de activiteiten, voortgang en resultaten van de implementatie van de zogenoemde *UN Principles for Responsible Investments*.³⁸

3.4 Pensioenfondsen, beleggingsondernemingen en andere institutionele beleggers

Pensioenfondsen zijn verplicht in het bestuursverslag een beschrijving op te nemen van de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening is gehouden met milieu en klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen.³⁹ Met het introduceren van die verplichting is beoogd het pensioenfondsverantwoording te laten afleggen over 'de bredere maatschappelijke gevolgen van zijn handelen'.⁴⁰ In de memorie

28 Bpb 1.1.4 Code. Vgl. het voorstel voor herziening van de Code van februari 2016, waarin was voorgesteld om het bestuur verantwoording te laten afleggen over de uitvoering van het risico assessment van de beursvennootschap, inclusief een beschrijving van de niet-financiële risico's. Zie over dit voorstel ook S. Rietveld & M.A.J. Cremers, 'Herziening van de Corporate Governance Code: een overzicht van de wijzigingen', *Ondernemingsrecht* 2016/68. Zie voorts A. Brouwer, J. Janssen & J. Scheffe, 'De nieuwe Corporate Governance Code en vereisten voor niet-financiële informatie', *MAB* 2018, 11/12, p. 345-359.

29 Bpb 1.1.1 Code. Op grond van art. 3 lid 1 van het Besluit inhoud bestuursverslag dienen beursvennootschappen in het bestuursverslag mededeling te doen over de naleving van de principes en Bpb's van de Code die zijn gericht tot het bestuur of de raad van commissarissen van de vennootschap.

30 Art. 2:360 BW resp. art. 1 lid 1 Besluit niet-financiële informatie.

31 Zie: www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/have-your-say/. Zie voor de principes: www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/. De Principles werden geconsulteerd tot en met 31 mei 2019.

32 Principe 6 van de (concept) *Principles for Responsible Banking*.

33 Zie o.a. het rapport 'Extending our horizons' van het UNEP FI van april 2018, beschikbaar via www.unepfi.org.

34 Zie O.R.J.C. Freens & H. Koster, 'Enkele bespiegelingen over (juridische) regulering en instrumenten om maatschappelijk verantwoord ondernemen na te streven', *O&F* 2018/2.5, p. 56-57.

35 Dutch Banking Sector Agreement on international responsible business conduct regarding human rights, zie www.imvoconvenanten.nl/banking.

36 Zie www.unepfi.org/psi/wp-content/uploads/2012/06/PSI-document.pdf.

37 PSI, p. 3.

38 Zie het IMVO-convenant Verzekeringssector, p. 21 e.v., www.verzekeraars.nl/media/5024/getekend-cvs-convenant-internationaal-verantwoord-beleggen-in-de-verze.pdf.

39 Art. 135 lid 4 Pensioenwet.

40 *Kamerstukken II* 2011/12, 33182, 3, p. 19.

van toelichting bij het wetsvoorstel waarmee die verplichting werd ingevoerd, is bovendien opgemerkt:

‘De samenleving en de politiek verwachten steeds meer dat er expliciete aandacht komt voor duurzaamheid, zowel op het gebied van milieu en klimaat als op het gebied van mensenrechten en sociale verhoudingen. Maar ook deelnemers, die vaak verplicht zijn aangesloten bij een pensioenfonds, wensen inzicht in het beleggingsbeleid van hun fonds of verwachten minimaal dat het fonds aangeeft welk beleid wordt gevoerd.’⁴¹

Daarnaast zijn premiepensioeninstellingen sinds de omzetting van de IORP II-richtlijn⁴² verplicht in zogenoemde verklaringen inzake beleggingsbeginselen een toelichting op te nemen ten aanzien van de wijze waarop overwegingen met betrekking tot het milieu, maatschappelijk verantwoord ondernemen en behoorlijk bestuur zijn betrokken in het beleggingsbeleid van de pensioenregeling.⁴³ Daarbij kan onder meer worden gedacht aan de wijze waarop in het beleggingsbeleid rekening wordt gehouden met het klimaat, de beschikbaarheid van grondstoffen en de gezondheid en veiligheid.⁴⁴ De premiepensioeninstelling kan overigens ook aan die verplichting voldoen door te vermelden dat geen rekening is gehouden met die aspecten of dat de kosten daarvan niet in verhouding staan tot de aard, schaal en complexiteit van de werkzaamheden.⁴⁵

Ook door de pensioensector is een Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfonds gesloten.⁴⁶ Uit dat IMVO-convenant volgt onder meer dat deelnemende pensioenfondssoorten zo snel mogelijk, doch uiterlijk drieënhalve jaar na inwerkingtreding van het IMVO-convenant op 1 januari 2019, verslag moeten doen van de resultaten van het gevoerde beleid omtrent ESG.⁴⁷ Ten slotte is het vermelden waard dat op 1 januari 2019 de eerste Nederlandse Stewardship Code (‘Stewardship Code’) in werking is getreden. Deze door pensioenfonds, levensverzekeraars en vermogensbeheerders opgestelde gedragscode geeft uiting aan het belang van betrokken en verantwoord aandeelhouderschap en de rol die institutionele beleggers spelen bij het bevorderen van langetermijnwaardcreatie van de beursvennootschappen waarin zij deelnemen. Principe 2 van de Stewardship Code besteedt aandacht aan duurzaamheid door te bepalen dat betrokken aandeelhouderschap nadrukkelijk met zich brengt dat ook niet-financiële criteria als milieu, sociale en governance-in-

formatie in het beleggingsproces moeten worden betrokken.⁴⁸

4. Nieuwe initiatieven op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving

Naast de – hiervoor beschreven – verplichtingen op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving die voortvloeien uit – al dan niet bindende – onderdelen van wet- en regelgeving, is de afgelopen jaren een scala aan verschillende initiatieven omtrent duurzaamheidsverslaggeving ontwikkeld. Als gevolg daarvan kan het huidige landschap met verschillende initiatieven op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving worden beschouwd als een lappendeken. In het vervolg van deze bijdrage verkennen wij een deel van dit landschap.

Er zijn wereldwijd verschillende organisaties die samenwerken op het gebied van (duurzaamheids)verslaggeving, georganiseerd in de vorm van de zogenoemde *Corporate Reporting Dialogue*. Daartoe behoren onder meer de IASB, de *International Integrated Reporting Council* (‘IIRC’), het *Global Reporting Initiative* (‘GRI’) en de *Sustainability Accounting Standards Board* (‘SASB’).⁴⁹ Verschillende van deze organisaties hebben ook kaderregelingen op het gebied van niet-financiële informatie en duurzaamheidsverslaggeving gepubliceerd. Volgens onderzoek van de AFM worden de Standaarden van het GRI en het *Integrated Reporting Framework* (‘IR Framework’) van de IIRC in Nederland het meest toegepast.⁵⁰ Daarnaast worden de standaarden van de SASB in de praktijk regelmatig gehanteerd.⁵¹ Zowel de Europese Commissie⁵² – die hierbij de aanbevelingen van de *High Level Expert Group Sustainable Finance* (‘HLEG’) volgt⁵³ – als de AFM⁵⁴ en begin dit jaar de *International Organization of Securities Commissions* (‘IOSCO’)⁵⁵ moedigen het gebruik van de TCFD-aanbevelingen weer aan.

4.1 GRI Standaarden

Toepassing van de door het GRI ontwikkelde standaarden (‘GRI Standaarden’) is onder Nederlandse beursvennootschappen populair.⁵⁶ Het doel van de GRI Standaar-

41 *Kamerstukken II* 2011/12, 33182, 3, p. 19.

42 Richtlijn (EU) 2016/2341 van het Europees parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de werkzaamheden van en het toezicht op instellingen voor bedrijfspensioenvoorziening (IBPV's) (*PbEU* 2016, L 354/37).

43 Art. 3:267a Wft.

44 *Kamerstukken II* 2017/18, 34934, 3, p. 49.

45 Zie onder randnummer 58 van de IORP II-richtlijn.

46 Zie www.imvoconvenanten.nl/pensioenfonds.

47 Zie onder 6.1 van het IMVO-convenant.

48 Toelichting bij de Stewardship Code, p. 9-10.

49 Het *Corporate Reporting Dialogue* is opgericht in juni 2014 en bestaat verder uit de CDSB, het CDP, de Financial Accounting Standards Board (‘FASB’), de International Organization for Standardization (‘ISO’) en IFRS.

50 In balans 2018, p. 15: 57% van de 89 onderzochte ondernemingen in het bestuursverslag verwijzen expliciet naar de GRI standaarden en 21% naar het IR Framework.

51 Zie H. Koster, ‘Sustainable finance & sustainability reporting’, *Ondernehmensrecht* 2018/49.

52 Zie het Actieplan: duurzame groei financieren (COM(2018) 97 final) van de Europese Commissie van 8 maart 2018, p. 12.

53 Zie het Final Report 2018 van de HLEG, p. 24, gepubliceerd op 31 januari 2018, zie ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf. De HLEG is in december 2016 door de Europese Commissie aangesteld om de EU-strategie voor duurzame financiering te ontwikkelen.

54 Zie bijv. In Balans 2018, p. 17.

55 Zie www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD619.pdf.

56 Zie In Balans 2018, p. 15.

den is om ondernemingen verslag te laten doen van de wijze waarop zij deelnemen aan het zakelijke verkeer en de invloed daarvan op belangrijke duurzaamheidsproblemen.⁵⁷ De GRI Standaarden zijn verdeeld over vier series, bestaande uit de zogenoemde ‘*Universal Standards*’ (de 100-series, inclusief drie universele standaarden) en drie series met zogenoemde ‘*Topic-specific Standards*’ (de 200-, 300- en 400-series). Binnen die laatste categorie komen verschillende onderwerpen aan de orde, zoals economie-, milieu- en maatschappelijk gerelateerde onderwerpen.⁵⁸ GRI 101: *Foundation 2016* geldt daarbij als startpunt van de toepassing van de GRI Standaarden. Deze standaard bevat vereisten voor het opstellen van de duurzaamheidsverslaggeving in overeenstemming met de GRI Standaarden. De GRI Standaarden zijn voor het overige deel samengesteld uit zogenoemde *requirements*, *recommendations* en *guidance*.⁵⁹ Verslaggevende entiteiten moeten voldoen aan alle (mogelijke) *requirements* om te kunnen vermelden dat het verslag is opgesteld in overeenstemming met de GRI Standaarden; toepassing van *recommendations* en *guidance* is weer niet verplicht.⁶⁰ GRI 101 bepaalt voorts dat gekozen kan worden voor een afzonderlijk duurzaamheidsverslag of voor verwijzingen naar informatie die op andere plaatsen of op andere wijzen openbaar is gemaakt. Indien gekozen wordt voor een verslag conform de GRI Standaarden dient een GRI content index te worden toegevoegd.⁶¹

4.2 IR Framework

Bijna een kwart van de Nederlandse beursvennootschappen past het door het IIRC ontwikkelde IR Framework toe.⁶² Het IR Framework is samengesteld uit principes en is ingedeeld in een *Introduction* (Part I) en specifieke voorschriften ten aanzien van de vormgeving van het *Integrated Report* (Part II). Het op de juiste wijze toepassen van deze voorschriften leidt tot een geïntegreerd verslag: ‘*concise communication about how an organization’s strategy, governance, performance and prospects, in the context of its external environment, lead to the creation of value in the short, medium and long term.*’⁶³

Volgens het IR Framework zou deze vorm van geïntegreerde verslaggeving een ‘*designated identifiable communication*’ moeten zijn. Dat wil, met andere woorden, zeggen dat een dergelijke wijze van verslaggeving meer is dan alleen een samenvatting van de informatie die is overgenomen vanuit andere publicaties. Er kan worden gekozen voor een afzonderlijk verslag of voor een te onderscheiden onderdeel van een andere rapportage.⁶⁴ Wanneer is vermeld dat het verslag in overeenstemming met het IR Framework is opgesteld,

dienen in beginsel alle schuin- en vetgedrukte principes uit het IR Framework te zijn toegepast.⁶⁵ Verder moet het geïntegreerd verslag een verantwoordelijkheidsverklaring van het bestuur en de raad van commissarissen bevatten, inclusief ‘*an acknowledgement of their responsibility to ensure the integrity of the integrated report.*’⁶⁶

Paragraaf 3 van het IR Framework is onderverdeeld in zeven *Guiding Principles*. Het doel van deze principes is om de inrichting, presentatie en inhoud van het geïntegreerde verslag te ondersteunen. Paragraaf 4 bestaat uit acht *Content Elements*. Deze *Content Elements* zijn in vraagvorm geformuleerd en hebben betrekking op bepaalde thema’s, zoals risico’s en mogelijkheden, bedrijfsmodel en prestaties. Wanneer ondernemingen de vragen voor elk van deze thema’s beantwoorden, moet ook een zogenoemde *General reporting guidance* worden gegeven. Er moeten, met andere woorden, zaken van materieel belang en tijdspannes voor de korte, middellange en lange termijn worden gegeven.

Het huidige landschap met verschillende initiatieven op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving kan worden beschouwd als een lappendeken

De laatste jaren zijn vragen gerezen rondom diverse aspecten van de toepassing van het IR Framework. In navolging van een in maart 2017 gehouden consultatie⁶⁷ heeft de IIRC in oktober 2017⁶⁸ aangekondigd dat zij *guidance* zou publiceren om deze ‘implementatie-uitdagingen’ aan te pakken. De AFM heeft in 2019 aangekondigd bij beursvennootschappen onderzoek te doen naar de toepassing van geïntegreerde verslaggeving.⁶⁹

4.3 De TCFD-aanbevelingen

Naast het IR Framework en de GRI Standaarden is de totstandkoming van de TCFD in december 2015 onder de vlag van de Financial Stability Board (‘FSB’) het vermelden waard. De TCFD is ingesteld om niet-bindende, consistente openbaarmakingsaanbevelingen te ontwikkelen die door ondernemingen zouden kunnen worden gebruikt bij het verschaffen van informatie over klimaatgerelateerde financiële risico’s. De TCFD-aanbevelingen zijn gepubliceerd op 29 juni 2017.⁷⁰ De doelstelling van de TCFD is het bewerkstelligen van betere verslaggeving over de invloed van aan

57 Zie www.globalreporting.org/information/sustainability-reporting/Pages/gri-standards.aspx.

58 Bijv. GRI 201: Economic Performance, GRI 205: Anti-Corruption, GRI 307: Environmental compliance, GRI 401: Employment en GRI 408: Child labor.

59 GRI 101: *Foundation 2016*, p. 5.

60 GRI 101: *Foundation 2016*, p. 5.

61 GRI 101: *Foundation 2016*, p. 4.

62 In *Balans 2018*, p. 15.

63 IR Framework, Principe 1.1.

64 IR Framework, Principes 1.12 en 1.15.

65 IR Framework, Principe 1.17.

66 IR Framework, Principe 1.20.

67 Zie integratedreporting.org/wp-content/uploads/2017/02/Invitation-to-Comment_27-Feb-2017.pdf en het feedback statement van de IIRC (integratedreporting.org/wp-content/uploads/2017/10/Framework_feedback_Sum2017.pdf).

68 Zie integratedreporting.org/news/iirc-to-release-guidance-to-address-integrated-reporting-implementation-challenges/.

69 Zie p. 6 van de AFM agenda 2019, beschikbaar via www.afm.nl (zonder daarbij overigens uitdrukkelijk te verwijzen naar het IR Framework).

70 www.fsb-tcfd.org/wp-content/uploads/2017/06/FINAL-TCFD-Report-062817.pdf.

het klimaat gerelateerde kansen en risico's van ondernemingen.

De TCFD-aanbevelingen zijn vormgegeven aan de hand van vier thema's die kernelementen vormen van de bedrijfsvoering, namelijk governance, strategie, risicobeheersing en prestatie-indicatoren en doelen. Voortbouwend op deze vier overkoepelende aanbevelingen worden zogenoemde klimaatgerelateerde verslaggevingsvoorschriften aanbevolen om investeerders en anderen van informatie te voorzien die hen helpt te begrijpen hoe een onderneming de klimaatgerelateerde risico's en kansen inventariseert.⁷¹ Verder biedt de TCFD aanvullende leidraden voor de financiële sector en sommige niet-financiële sectoren die potentieel het meest geraakt worden door klimaatverandering. Ten aanzien van de financiële sector – in de TCFD-aanbevelingen omschreven als 'banken(kredietverstrekkers), verzekeringsmaatschappijen, vermogensbeheerders, en investeerders'⁷² – is de TCFD van mening dat informatieverschaffing een vroegtijdige beoordeling van klimaatgerelateerde risico's en kansen kan bevorderen, het taxeren van klimaatgerelateerde risico's kan verbeteren en kan leiden tot meer geïnformeerde beslissingen rondom kapitaalallocaties.⁷³

Om voor zowel de opstellers als gebruikers van verslaggeving tot daadwerkelijk relevante informatie over de niet-financiële aspecten van ondernemen te komen, is het naar onze mening wenselijk dat uniformering van de veelheid van stelsels en standaarden prioriteit krijgt

De TCFD beveelt aan om klimaatgerelateerde financiële informatie op te nemen in de reguliere jaarverslaggeving.⁷⁴ Wat betreft de relatie tussen de TCFD-aanbevelingen en andere kaderregelingen,⁷⁵ stelt de TCFD ten slotte dat 'other regimes will be able to use existing processes and content when developing disclosures based on the Task Force's recommendations. The Task Force's recommendations provide a common set of principles that should help existing disclosure regimes come into closer alignment over time. (...) The Task Force also encourages standard setting bodies to support adoption of the recommendations and alignment with the recommended disclosures.'⁷⁶

Met name beursvennootschappen worden door de AFM en de (Europese) wetgever aangemoedigd de TCFD-aanbevelingen in de verslaggeving toe te passen. De verwachting is

dat het belang van de TCFD-aanbevelingen in de toekomst nog verder zal toenemen.

4.4 SASB standaarden

Verder zijn in november 2018 door de internationale non-profitorganisatie SASB industriespecifieke standaarden gepubliceerd. De SASB heeft zichzelf tot doel gesteld duurzaamheidsverslaggevingsstandaarden te ontwikkelen voor ondernemingen ten behoeve van het stimuleren van voor beleggers relevante(re) informatie. De SASB onderscheidt zich van andere standaarden vanwege de specifieke focus op financieel materiële informatie waarbij is toegespitst op een scala aan industriespecifieke duurzaamheidsterreinen, zoals milieu en sociale onderwerpen.

4.5 FIS-Framework

Ten slotte is in maart 2018 door het Impact Institute een zogenoemd *Framework for Impact Statements* ('FIS') ter consultatie voorgelegd. Het FIS helpt ondernemingen om, naast informatieverschaffing over de financiële prestaties, ook verantwoording af te leggen over de bijdrage die zij leveren aan klanten en medewerkers en de samenleving waarin zij opereren. De zogenoemde maatschappelijke jaarrekening gaat over meer dan alleen financieel kapitaal. Zo wordt in de maatschappelijke jaarrekening ook verslag gedaan van (de prestaties van) natuurlijk, sociaal, menselijk, intellectueel en geproduceerd kapitaal. De basis van de maatschappelijke jaarrekening is de *Integrated Profit & Loss Account*, waarmee de maatschappelijke effecten van het bedrijfsmodel van de onderneming worden gekwantificeerd. Hiermee worden bedrijven in staat gesteld rekening te geven van de waarde die zij creëren per belanghebbende, kapitaal en de duurzame ontwikkelingsdoelen van de VN. In maart 2019 is een proefversie van de FIS gepubliceerd. Het voornemen is om begin 2020 een definitieve versie van het FIS te publiceren.⁷⁷

5. De toekomst van duurzaamheidsverslaggeving: van lappendeken naar een uniform stelsel?

Het voorgaande laat zien dat na een decennialange focus op het verstrekken van informatie over de *financiële* prestaties van de verslaggevende onderneming, recentelijk in toenemende mate aandacht is ontstaan voor het belang van verslaggeving over ook de niet-financiële aspecten van ondernemen. Naast de – reguliere – verplichtingen die voortvloeien uit Europese wetgeving zijn beursvennootschappen en financiële ondernemingen onderworpen aan diverse specifieke duurzaamheidsverslaggevingsvoorschriften die voortvloeien uit – sectorale – wet- en regelgeving. Bovendien is inmiddels een breed scala aan initiatieven op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving ontwikkeld. Tot op heden ontbreekt het echter aan een uniform stelsel van voorschriften voor duurzaamheidsverslaggeving.

71 TCFD-aanbevelingen, p. 13.

72 TCFD-aanbevelingen, p. 15. 'Asset owners include public- and private-sector pension plans, endowments, and foundations', volgens de TCFD.

73 TCFD-aanbevelingen, p. 15.

74 TCFD-aanbevelingen, p. 17.

75 De TCFD noemt in ieder geval het IR Framework en de GRI Standaarden, zie TCFD-aanbevelingen, p. 33.

76 TCFD-aanbevelingen, p. 33.

77 Zie www.impactinstitute.com/new-guideline-published-to-calculate-impact-statements/.

In haar in maart 2018 gepubliceerde Actieplan met betrekking tot Duurzame Financiering⁷⁸ (het ‘Actieplan’) heeft de Europese Commissie een aantal initiatieven met betrekking tot duurzaamheidsverslaggeving aangekondigd. Volgens de Europese Commissie zou ‘[b]edrijfsrapportage over duurzaamheidsvraagstukken beleggers en belanghebbenden in staat [stellen] om de waardecreatie van bedrijven op lange termijn en hun blootstelling aan duurzaamheidsrisico’s te beoordelen.’ Bovendien zou er in toenemende mate bezorgdheid zijn dat ‘huidige boekhoudregels niet bevorderlijk zijn voor duurzame besluitvorming op beleggingsgebied.’ Daarbij streeft de Europese Commissie naar het vinden van een ‘passend evenwicht [...] tussen flexibiliteit en de standaardisering van openbaarmaking die nodig is om de voor beleggingsbesluiten benodigde gegevens te genereren.’⁷⁹

Een van de actiepunten van de Europese Commissie⁸⁰ – actiepunt 9.1 – is de in 2018 gehouden consultatie naar de ‘fitness check’ van het huidige Europeesrechtelijke kader van verslaggeving. In november 2018 heeft de Europese Commissie een samenvatting van de uitkomsten van deze consultatie gepubliceerd.⁸¹ Veel respondenten, waaronder ESMA,⁸² vinden het nog te vroeg om nu al een oordeel over de geschiktheid van de verslaggeving te geven. Wel vinden verschillende respondenten, waaronder wederom ESMA, het teleurstellend dat niet gekozen is voor een geüniformeerd raamwerk, omdat dat de effectiviteit van de regeling niet ten goede komt. Het definitieve rapport van de Europese Commissie wordt in het tweede kwartaal van 2019 verwacht.

Ter uitvoering van actiepunt 9.2 van het Actieplan – herziening van de niet-bindende EU-richtsnoeren – heeft de Europese Commissie in februari en maart 2019 een consultatie gehouden met betrekking tot wijziging van de EU-richtsnoeren.⁸³ Hierin wordt voorgesteld om de TCFD-aanbevelingen inzake klimaat-gerelateerde informatie op te nemen als bijlage bij de EU-richtsnoeren. De Europese Commissie geeft hiermee in grote lijnen gehoor aan het in januari 2019 gepubliceerde advies van de Technical Expert Group on Sustainable Finance (‘TEG’).⁸⁴

Het is de vraag of het opnemen van de TCFD-aanbevelingen in niet-bindende richtsnoeren zal leiden tot het gewenste uniforme stelsel van duurzaamheidsverslaggeving. Aan de andere kant zien we wel dat steeds meer regelgevers en belanghebbenden op dit terrein – naast de Europese Commissie, bijvoorbeeld ook verschillende toezichthouders en belangenorganisaties – aandacht besteden aan de harmonisatie van de verschillende verplichtingen en initiatieven. Zo werkt het *Corporate Reporting Dialogue*⁸⁵ aan een harmonisatieproject (*The Better Alignment Project*) om te komen tot betere afstemming van de verschillende initiatieven voor duurzaamheidsverslaggeving en het bevorderen van de verschillende raamwerken voor financiële en niet-financiële verslaggeving.⁸⁶ Harmonisatie zal bijdragen aan een betere vergelijkbaarheid van duurzaamheidsverslaggeving tussen verschillende ondernemingen.⁸⁷

6. Conclusie

Wij zien dat de aandacht van wet- en regelgevers, toezichthouders en belangenorganisaties voor duurzaamheidsverslaggeving de afgelopen jaren is toegenomen. Daar is ook veel voor te zeggen en het is de verwachting dat deze aandacht de komende jaren alleen nog maar verder zal toenemen. Het is daarbij de vraag of, en op welke termijn, de huidige lappendeken van duurzaamheidsverslaggevingsvoorschriften zal worden omgevormd tot één geüniformeerd stelsel van voorschriften op het terrein van duurzaamheidsverslaggeving. Om voor zowel de opstellers als gebruikers van verslaggeving tot daadwerkelijk relevante informatie over de niet-financiële aspecten van ondernemen te komen, is het naar onze mening wenselijk dat uniformering van de veelheid van stelsels en standaarden prioriteit krijgt. Onze verwachting is echter dat deze uniformering nog even op zich zal laten wachten, mede gegeven de uiteenlopende achterliggende doelstellingen van (organisaties die verantwoordelijk zijn voor het opstellen van) de standaarden. We zullen derhalve nog even geduld moeten hebben alvorens we daadwerkelijk in dit opzicht ‘duurzame’ verslaggevingsstandaarden kunnen verwelkomen.

78 Het Actieplan van de Europese Commissie bouwt voort op het Final Report 2018 van de HLEG, zie ec.europa.eu/info/sites/info/files/180131-sustainable-finance-final-report_en.pdf.

79 Zie het Actieplan, p. 11.

80 Andere actiepunten zijn: de oprichting van een Europees bedrijfsrapportage lab (actiepunt 9.3), aan vermogensbeheerders en institutionele beleggers verzoeken om openbaar te maken op welke wijze zij in hun strategie en beleggingsbesluitvormingsproces rekening houden met duurzaamheidsfactoren (actiepunt 9.4), aan EFRAG verzoeken waar nodig de gevolgen van nieuwe of herziene IFRS-normen voor duurzame beleggingen te beoordelen (actiepunt 9.5) en een evaluatie van de relevante aspecten van de IAS-verordening (actiepunt 9.6).

81 Zie Samenvatting, p. 12-15, via ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/2018-companies-public-reporting-feedback-statement_en.pdf.

82 Zie www.esma.europa.eu/press-news/esma-news/esma-responses-ec-consultation-fitness-check.

83 Zie ec.europa.eu/info/consultations/finance-2019-non-financial-reporting-guidelines_en.

84 Zie ec.europa.eu/info/sites/info/files/business_economy_euro/banking_and_finance/documents/190110-sustainable-finance-teg-report-climate-related-disclosures_en.pdf.

Over de auteurs

Prof. mr. J.B.S. (Steven) Hijink

Werkzaam bij Stibbe te Amsterdam. Daarnaast verbonden aan het Van der Heijden Instituut, Onderzoekcentrum Onderneming & Recht (Radboud Universiteit Nijmegen).

Mr. S. (Sandra) Rietveld

Werkzaam bij Stibbe te Amsterdam.

Mr. drs. L. (Lars) in 't Veld

Werkzaam bij Stibbe te Amsterdam. Daarnaast verbonden aan het Van der Heijden Instituut, Onderzoekcentrum Onderneming & Recht (Radboud Universiteit Nijmegen).

85 Zie corporatereportingdialogue.com/wp-content/uploads/2018/11/Corporate-Reporting-Dialogue-Better-Alignment-Project.pdf.

86 Zie corporatereportingdialogue.com/wp-content/uploads/2018/11/Frequently-asked-Questions-Corporate-Reporting-Dialogue.pdf.

87 In Balans 2018, p. 15.